

BESLUT

2015-11-09

Dnr: 15/00928

SAKEN

Plus, SVT1, 2015-03-12, inslag om ett företag; fråga om opartiskhet och saklighet

BESLUT

Inslaget frias. Granskningsnämnden anser att det inte strider mot kraven på opartiskhet och saklighet.

INSLAGET

Inslaget handlade om ett nätverksförsäljningsbolag och påannonserades enligt följande.

[Programledare] granskar företaget [företagsnamn] och ställer sig frågan om det är ett pyramidspel eller inte.

I början av inslaget gick programledaren och frågade personer ute på stan om de någon gång hade skickat kedjebrev. Därefter sades följande av programledaren.

Vi har fått flera brev till redaktionen som handlar om pyramidspel, alltså ett företag med ett slags kedjebrevsliknande struktur. Och många utav de här frågorna handlar om företaget [företagsnamn]. [---]

[Företagsnamn] säger sig vara en reseklubb där man som medlem kan söka efter rabatterade resor på nätet. För att komma åt de billiga resorna ska man först betala en startavgift på minst 200 dollar och sedan en månadsavgift på 50 dollar. Värvar du fyra nya medlemmar till reseklubben slipper du betala månadsavgift och värvar du fler än fyra, det är då du börjar tjäna pengar. [Teamnamn] som värvar medlemmar till [företagsnamn] i Sverige har möten varje vecka. På [teamnamn]s hemsida står det nästan ingenting om själva affärsidén utöver när de har inplanerade möten och vilka möteshållarna är. Men att få reda på vad som sägs på ett sådant där möte är inte det lättaste. Det är endast personligt inbjudna som kommer över tröskeln. Men en av mina kollegor lyckas till slut komma över en inbjudan och vi riggar en dold kamera.

Därefter visades sekvenser från mötet som spelats in med dold kamera. Under mötet berättade en representant för företaget om hur företagets verksamhet

fungerade. I anslutning till detta gav representanten ett exempel på hur mycket pengar det gick att tjäna när medlemmarna bygger ut sitt team. Senare i inslaget medverkade en representant för Lotteriinspektionen, A. Under intervjun spelade programledaren upp sekvenser från det inspelade mötet och bland annat följande sades.

(A) – Det är väldigt intressant att se just den här filmen, vilken retorik de använder sig av och hur man arbetar just för att få in nya kunder i bolaget. Man använder sig inte av den här retoriken egentligen för att få in nya slutkunder till bolaget utan man vill ju ha in kunder som i sin tur ska rekrytera nya kunder till bolaget. Då får det dem ovanför tjäna pengar i detta. (Programledare) – Ett alltså klassiskt pyramidspel, helt enkelt? (A) – Ja, kedjebrevsspel, som vi kallar det, eller pyramidspel finns också med där i och det är ju just att vinstmöjligheterna kommer från att nya kunder eller spelare som man kallar det träder in i spelet.

Därefter sa A att det var svårt att se någon reell relation mellan insatsmöjligheter som medlemmarna gör och själva produkten som erbjuds samt att det i de här kedjebrevsspelen är vanligt att produkten som säljs är lite för bra för att vara sann. A berättade även att det är olagligt med pyramidspel för att skydda den enskilde konsumenten samt att företaget blivit utrett i Norge och inte fått fortsätta med verksamheten där. Därefter frågade programledaren vilka erfarenheter som fanns av det aktuella företaget och följande sades.

(A) – Vi har ju sett olika erfarenheter från olika länder och det har förekommit väldigt många brottsutredningar mot just det här bolaget. (Programledare) – Jaha, det har gjort det? Det här har varit tveksamt tidigare? (A) – Det har förekommit. Och det är sådant som vi också gör. När vi får in tips om detta så kollar vi först vad det här är för någonting innan vi, som i det här fallet, gör en polisanmälan. Vi vill ju inte polisanmäla ett bolag som uppenbart inte håller på med kedjebrevsspel. Men här har vi på fötter för att kunna misstänka detta. Och därför polisen, polisen får utreda det här vidare och se vad det faktiskt är. [---]

(Programledare) – Men det är väl ändå så att ni polisanmäler inte om ni är rätt övertygade om att det pågår någonting som inte är schysst? (A) – Nej, vi gör ju en utredning och polisanmäler bara då vi finner att det finns uppenbara skäl att misstänka att det förekommer brottslig verksamhet.

I inslaget sa programledaren att han mejlat företaget som genom ett automatiskt svar uppgett att de skulle återkomma men att ingen representant för företaget återkommit. Därefter ringde programledaren upp representanten från mötet. Samtalet bröts då representanten enligt programledaren avslutade samtalet. I slutet av inslaget sökte programledaren upp representanten som då upprepade gånger hänvisade till företaget. Inslaget avannonserades enligt följande.

I kväll har vi granskat pyramidspel och [företagsnamn]. Lotteriinspektionen har polisanmält företaget men det nämns inte med ett ord på de säljmöten vi besökt och när vi konfronterar företrädare med frågor då svarar de med att sätta lösenord på sin möteskalender och låsa sig ännu mer. Och vet ni vad? När vi kollar priserna på de rabatterade resor som de säljer då visar det sig i flera fall att det går att hitta billigare resor på de vanliga resesajterna och då, om inte förr, blir det ju riktigt meningslöst.

ANMÄLNINGARNA

Anmälarna, som arbetar för och representerar det aktuella företaget, anser sammanfattningsvis följande om inslaget.

- Det gav en negativ bild av företaget. Viktig fakta och uppgifter om företaget utelämnades i inslaget.
- Det fanns inte bevis eller belägg för påståendet att företaget är ett pyramidspel. Verksamheten bygger på en riktig businessmodell som heter nätverksförsäljning. Hos företaget får kunderna använda hela investeringen och sparandet till att köpa resor. Dessutom finns det inga krav på att ta in några fler kunder. Det är mycket få personer som jobbar som aktiva representanter inom företaget. Rena kunder som reser är målgruppen.
- Företaget är världens största nätverksförsäljningsresebolag och följer alla lagar inom Sverige. Detta utelämnades i inslaget. Ett flertal dokument om företaget som enligt anmälarna stödjer detta har bifogats.
- Sveriges Television (SVT) har inte försökt att ringa till representanter för företaget.
- Anmälarna har lidit ekonomisk skada på grund av inslaget.
- Polisanmälan som diskuterades är gammal och väntar enligt uppgift från Polisen på att arkiveras då man inte hittat något olagligt om företaget.
- I inslaget sades att företaget inte fått fortsätta sin verksamhet i Norge men det är godkänt och ska öppnas igen. Detta redovisades inte i inslaget.
- Den felaktiga och negativa information som fanns i inslaget finns också på SVT:s webbsida. Detta borde tas bort.

PROGRAMFÖRETAGETS YTTRANDE

SVT anser att inslaget överensstämmer med kraven på opartiskhet och saklighet och anför följande.

Som framgår av inslaget granskades företaget utifrån de tittarfrågor och tips som kommit till SVT angående företaget. Inslaget gjordes således ur ett konsumentperspektiv. Frågorna som ställdes till redaktionen var: Kunde detta vara pyramidspel? Hur kan detta tillvägagångssätt bedömas? Frågorna ställdes också i inslaget. I inslaget redovisades hur företaget agerade vid möten, hur Lotteriinspektionen bedömde saken och att de hade polisanmält företaget efter utredning för att polisen skulle utreda hur det verkligen låg till. I inslaget redovisades också att företagets huvudkontor och föredragshållare förgäves söktes för kommentar. Detta var alltså det granskningen visade. Det slogs inte fast vid något tillfälle att granskningen hade kommit till slutsatsen att det var klarlagt att företaget verkligen var ett pyramidspel.

Som framgår hade SVT försökt få kontakt med företaget via telefon, överraskningsmöte och mejl till USA-kontoret. SVT har alltså vid flera tillfällen försökt få kontakt med företaget men inte lyckats. Företaget var inte öppet för

granskning eller för att medverka vid intervju. Efter SVT:s försök att få kontakt med företaget försedde företags svenska gren sin hemsida med lösenord.

Vid sändningstillfället hanterades den polisanmälan som nämndes i inslaget fortfarande av polisen och var inte nedlagd. Det fanns heller inte några indikationer på att anmälan skulle läggas ner när detta kontrollerades innan sändning. SVT har ett flertal gånger kontrollerat status för polisanmälan efter sändning, inte heller då har något tytt på att utredningen skulle läggas ner. Senaste kontakten SVT hade med ansvarig vid Göteborgspolisen var den 12 augusti. En anmälare anför att Lotteriinspektionen inte gör några egna utredningar och att polisanmälan berodde på att de inte visste vad företaget var och därför gjorde en polisanmälan. Som framgår av inslaget kommer uppgifterna om hur Lotteriinspektionen arbetat direkt från representanten, A. SVT har i ett flertal kontakter med Lotteriinspektionen kontrollerat uppgifterna.

Som framgår av inslaget berättade A att deras motsvarighet i Norge, beslutat att stänga det aktuella företags verksamhet i Norge. Detta kontrollerades av SVT både före och efter sändning. Enligt norska Lotteritilsynet är företaget fortfarande stängt i Norge vid tidpunkten för detta yttrande.

Av inslaget framgick att det aktuella företaget är ett stort företag som finns i ett 20-tal länder. Granskningen behandlade inte huruvida företaget var framgångsrikt och expanderande. Enligt SVT:s bedömning hade detta ingen relevans för bedömningen av företags trovärdighet. Det marknadsföringsmaterial som bifogats flera anmälningar har inte bedömts vara sådana uppgifter som är avgörande för att granskningen skulle vara korrekt. Frågeställningen var om företaget kunde vara en form av pyramidspel.

I *Plus* berättades att företaget kallar sig "en reseklubb" och att syftet är att erbjuda billiga resor. Det redovisades också i det filmade materialet från mötet att det handlar om resor och att tjäna pengar bland annat på medlemskapen.

SVT har kontaktats ett flertal gånger efter sändning. Det har bland annat gällt klagomål på webbtexen och uppmaningar att ta bort webbtexen mot att anmälan till granskningsnämnden skulle tas tillbaka. SVT har då i stället bett vederbörande invänta en oberoende granskning av programinnehållet. En anmälare har krävt en dementi av att företaget inte är ett pyramidspel. Eftersom detta inte fastslås i inslaget bad SVT om att få en kommentar från en representant för företaget för ett eventuellt genmäle. Anmälaren själv ville inte ställa upp. Det har även framkommit klagomål på att kommentarsfälten stängts. Dessa stängs dock automatiskt efter en månad och alla övriga kontaktmöjligheter har funnits möjliga. SVT har efter saklighetskontroller av det anmälarna framfört i kontakter med redaktionen och i anmälan inte funnit att uppgifter i inslaget behövde beriktigas.

KOMMENTARER FRÅN ANMÄLARNÄ

Anmälarna har sammanfattningsvis lämnat följande kommentarer på SVT:s yttrande.

I Sverige är människor inte så informerade om affärsmodellen som företaget har och eftersom propagandaliknande artiklar och reportage som det aktuella inslaget görs är människor väldigt stängda för att ta in ny fakta.

Det är felaktigt att människor måste ha en speciell inbjudan för att få komma på en presentation av företaget. Anmälaren har själv bjudit in SVT till presentationer men de har inte visat något intresse av att komma på dessa.

Efter att SVT, enligt representanten själv, ringt honom ett flertal gånger, då han hela tiden hänvisat till företaget, la han till slut på telefonen. I inslaget låtsades programledaren som att det var första gången de ringde honom.

Det är tillåtet att jobba som representant för företaget i Norge, men det är tillfälligt stopp på att ta in nya kunder tills företaget justerat några detaljer i sitt upplägg. Norge har speciella regler i förhållande till Sverige och andra länder. Företaget beräknas inom kort öppna för nya kunder i Norge.

Det finns granskningar och utnämningar med mera från opartiska företag och organisationer som bevisar att inslaget och artikeln på webbsidan inte alls stämmer med verkligheten, men detta nämndes det inte något om.

AKTUELL BESTÄMMELSE

SVT ska utöva sändningsrätten opartiskt och sakligt samt med beaktande av att en vidsträckt yttrande- och informationsfrihet ska råda i televisionen (13 § i sändningstillståndet).

Kravet på opartiskhet innebär enligt granskningsnämndens praxis att om allvarlig kritik riktas mot en klart utpekad part ska den kritiserade få bemöta eller kommentera kritiken. Som regel ska detta ske i samma program eller inslag. Att en part vägrar att medverka hindrar inte att ett program eller inslag sänds. Om möjligt bör i sådana fall den kritiserades uppfattning redovisas på något annat sätt.

Av betydelse för bedömningen är också bestämmelsen om att SVT ska stimulera till debatt, kommentera och belysa händelser och skeenden samt granska myndigheter, organisationer och företag som har inflytande på beslut som rör medborgarna (8 § i sändningstillståndet). Dessa skyldigheter innebär enligt granskningsnämndens praxis att ett program eller inslag kan ha en kritisk

infallsvinkel utan att strida mot kravet på opartiskhet.

Kravet på saklighet innebär främst att uppgifter som är av betydelse för framställningen ska vara korrekta och att framställningen inte får vara vilseledande, till exempel genom att väsentliga uppgifter utelämnas.

GRANSKNINGSNÄMNDENS BEDÖMNING

Granskningsnämndens uppgift är att pröva om innehållet i sända program följer de regler och villkor som gäller för sändningarna. I nämndens uppgift ingår inte att pröva omständigheter kring tillkomsten av program eller information på programföretagens webbplatser. Anmälarnas kritik i dessa avseenden lämnas därför utan åtgärd.

Nämnden konstaterar inledningsvis att inslaget var en granskning av ett företags verksamhet med anledning av mejl från tittare som undrade över om detta var ett pyramidspel. Denna utgångspunkt ligger väl i linje med SVT:s gransknings-skyldighet och innebär inte i sig att inslaget strider mot kravet på opartiskhet.

Nämnden anser att den kritik som riktades mot det aktuella företaget i inslaget var av sådan art att den krävde ett bemötande. Nämnden anser att SVT, genom försök via mejl, telefon och direktkontakt, får anses ha gjort vad som rimligen kan krävas för att ge representanter för företaget möjlighet att bemöta eller kommentera kritiken. Nämnden kan mot den bakgrunden inte finna att inslaget strider mot kravet på opartiskhet.

Nämnden konstaterar vidare att flera av de kritiserade uttalandena gjordes av den tillfälligt medverkande representanten för Lotteriinspektionen, A. Dessa uttalanden medför därför inte att inslaget strider mot kravet på saklighet.

Nämnden kan inte finna att vad anmälarna i övrigt anfört medför att inslaget strider mot kraven på opartiskhet och saklighet.

Detta beslut har fattats av Henrik Jermsten, Elisabet Bäck, Jan Holmberg, Ulrika Hansson och Clas Barkman efter föredragning av Nathalie Eriksson.

På granskningsnämndens vägnar

Henrik Jermsten

Nathalie Eriksson